

Uspjeh jednog neuspjeha

Povodom 36. godišnjice velikog štrajka pomoraca i njegovog odraza na dubrovačko pomorstvo

Boro Kamić

Prevrću godine požutjele stranice novinskih kompleta, suška stari papir, crne se masna slova i uvodnici u novinama. »Dobro nam došao«, — koči se naslov dobrodošlice nekom stranačkom vođi, slave se svetački rođendani, — kotrlja se život kao da problema nema. A ako se negdje nešto i nazre vješto ga pero znalacki oboji i sve se ponovno složi u utrti kolosjek. »Nije svijet dolina suza«, — piše neka političarsko — romantičarska duša ni ne obazirući se što se na horizontu gomilaju oblačine nabijene krizom i neimaštinom, i što su dani sivi i kada sunce sije.

A kad je jednog dana i to trebalo objasniti rečeno je kako je država tek stvorena, navike u njoj tuđe i kako su svi, eto tu, da od ovih ljudi, ovih kuća, i dolina i planina, od ovog surovog života stvore nešto lijepo i novo.

I prolazi vrijeme, teče, pišu se uvodnici, okreću se stranice, a sve je uvijek isto. Daleko su negdje ostala obećanja.

Nema imena, anonimno je ostao pisac navedene tvrdnje što je ostavio za sobom svijet malodušnih maminih uzdaha i savjeta. Sve je ukazivalo na to kako se rađa nova generacija ljudi koji su odlučili da ovaj tupi život preinače, da mu dadu sadržaj i da se grčevito i uporno bore za njega.

Godina je 1919-ta i u Dubrovniku. Rastvorena novina priča kako su se sastali socijalisti u gradu ispod Srđa, a u 1920-toj i sami naslovi dovoljni su da se vidi kakav je značaj imao taj sastanak. Pobjeda komunista na izborima — U Gružu je osnovan radnički nogometni klub Plamen... Štrajkumu željezničari, Štrajkumu pekari... hapse se komunisti.

Pod suncem se ipak počelo nešto novo dešavati.

Kao da je neka nevidljiva sila s očiju ljudi strgla koprenu koja im je godinama zaklanjala vidike, pa ljudi postali nekako uspravniji, spremni da se bore, a ne da samo nemoćno sliježu ramenima i vele. »Što ćeš«... seljaku je da kopa, a radniku da sluša. I da radi kad posla ima.

Okreću se stranice: dvadesetprva je u znaku neimaštine, dvadesetidruge joj je kao sestra slična pa su protesti sve glasniji, dvadesetitreća priča kako se ni najtežim radom na brodovima nije mogao zaraditi kruh sa devet kora.

— Š T R A J K ...

Od Sušaka do Ulcinja u svim se lukama štrajkuje, štrajkuju i pomorci i obalski radnici, a brodske se posade po dolasku u domovinu pridružuju štrajkašima.

... »Vladimir«, — brodić od oko tri hiljade tona, vlasnost »Oceanije«, dovukao je svoj stari kostur iz obližnje mediteranske luke u Vranjic.

Konop s prove nitko nije nataknuo na željeznu bitvu. Čudi se noštromo, čudi se posada...

— Štrajk je — doviknuli su im sa obale.

Štrajk — ponoviše ljudi na brodu. I poslije kratkog razgovora sa štrajkašima i međusobnog dogovora, niz brodsku skalju spustila se posada sa zavežljajima pod mišicom. Obećava armatur, prijete žandari, a ljudi se svejedno razilaze.

Upravitelja stroja sa »Vladimira« dočekala je u Dubrovniku žena, petero djece i poluprazna kuća. I pogledi puni njemih upita.

— Moramo štrajkovati i moramo uspjeti. I ustrajati. I biti svi jedan kao jedan. A što se nas tiče, nećemo propasti, — drugovi će se misliti za nas.

Prolaze dani, traje štrajk, dovode se štrajkbreheri, stupa i mornarica u akciju. I vode se dugi razgovori. Sve je u znaku iščekivanja. A nevolje biju ljude. Dva dinara je kilogram kruha, ali odakle dva dinara u štrajkaškom džepu. A trgovac ne da u dug, gazda otkazuje stan. Prodaje se namještaj, odijela se zamjenjuju za hranu, u »trlišu« se i nedjelje provode. I sve to kao da jača odlučnost da se ustraje, da se pobjedi, da se život u radu proživi, da u njemu bude čovječnosti i humanosti. A te velike riječi ispoljavaju se kod svakoga spontano, kao dužnost ljudske savjesti, olakšavaju tegobe, osvjetljavaju perspektive onima kojima su zamračene i vraćaju volju za borbu tamo gdje je trenutno bila oslabila.

950 pomoraca na brodovima Jadranske, Dubrovačke i drugih brodskih društava štrajkuje.

Brodovlasnici su odbili zahtjev Sindikata pomoraca obojivši ga političko patriotskom bojom: »Obustaviti saobraćaj morem u jednoj državi znači proglasiti joj blokadu, a to je isto kao i osuditi je na smrt«.

A štrajk svejedno traje.

Novine pod masnim naslovima pišu: »Vlasnici ne mogu povećati pomorcima plate od 100 do 150 posto jer vlada nije dala subvencije za prijenos pošte. Ovaj štrajk može samo da prouzroči nedoglednu krizu u našem brodarstvu!

Pa ipak, i dalje se štrajkuje, a napadi pljušte. »Nije, istina, neopravdan zahtjev pomoraca kad traže popovišicu plate, jer je ista slaba da ne mogu živjeti ni umrijeti...« — stidljivo priznaje jedan. A drugi veli: »Ne rješava se pitanje pomoraca jednim štrajkom, ne rješava se ni popovišicom od sto posto. Jedno od najvažnijih pitanja jest pitanje nezaposlenosti...« »Pomorci« — patetično uzvikuje treći. »Štrajk kojeg je poduzeo Sindikat pomoraca atentat je na pomorsko časnstvo...«

Redaju se tako napisu, traje štrajk, luke su pune pomoraca i obalskih radnika i brodova koji miruju. Iza fasada raskošnih brodovlasničkih vila vode se dugi razgovori, ali svakako nametanje brodovlasničkih uslova razbija se o ustalasanu pomorsku masu koja je toliko uporna u svom zahtjevu da ni sila ne pomaže.

— »Tridesetišest je prošlo godina, pa sijećanja pomalo blijede, — priča kapetan u poodmaklim godinama — ali isto se spominjem kako sam u ime »Dubrovačke« bio upućen da pregovaram sa obalskim radnicima koji su radili za »Dubrovačku«, a koji su u znak solidarnosti, iako su im uslovi rada i plate u ovom poduzeću bili nešto bolji nego kod drugih, ipak stupili u štrajk.

— A skim ste pregovarali, kapetane?

— Pa bila je neka radnička komisija, — ni sam neznam više kako se zvala...

— I ?

— Kazao sam im da je poduzeće voljno da obalskim radnicima poveća satnicu, a pomorcima uslove smještaja, hrane i plate na brodovima. Znate, .. poduzeću se to isplatilo. Sva ta povećanja iznosila su desetak hiljada mjesečno, a svaki dan brodske dangube koštao je poduzeće 50 šter-

lina. A ionako su »Dubac«, »Naprijed« i još jedan.. ne sjećam se koji, stajali usidreni u Gružu.

I pristali su, — nastavlja kapetan. Plove brodovi na pruzi za Levant, a ostali radnici i dalje štrajkuju. Cjepidlače vlasnici, dovode se Štrajkbreheri, pišu se otkazi, žandari su aktivni. A štrajk svejedno traje. »Štab« kapetana Miškovića i Joza Miloslavića uporan je u zahtjevu za povećanje nadnice. Dinko Pakušić i neki drugi sklanjaju se s oka policiji. → gusti maslinci Nuncijate pružali su i tada utočište, a njen povišen položaj izvidnicu.

Traje štrajk. A komentator jednog listića se jada. »Službeno glasilo »Glas pomoraca« nadahnuto je bolješevističkim izrazima: »sisatelji radnog naroda«, »eksploatatori« i tako dalje, stavljajući pri tom u dvojbu nacionalnu i patriotsku korektnost pojedinih brodovlasnika, rušeći pri tom i njihovu čast...«

A masa je svejedno čvrsta u svom zahtjevu: obični ljudi osjećaju se zaštićeni nekim čiju snagu oni tek sada prvi put osjećaju, nečim što nadržasta ličnost. Prirodno i nenametljivo jasan im je sadržaj, zrači neka toplina iz uvjerenja da radni čovjek nije prepušten sam sebi, pun je zrak one revolucionarne oštine koja se razumije i osjeća i iz nedovršenih rečenica razgovora, pa se svak osjeća djelićem nečeg velikog što ima svoj cilj i siguran hod.

Netko je napisao. »Odvise je drsko nabacivati se na patriotizam radničke pomorske klase kada se zna da je ona nacionalno najsvjesnija. A da to nijesu prazne riječi, evo dokaza. Pomorci su svoj patriotizam dakazali onda kada se sve pokornički klanjalo pred austrijskim kundakom. Po prevratu, jugoslavenski pomorci napustili su talijanske brodove, ne htijući se odreći jugoslavenskog podaništva. A kakvim drugim riječima opisati one brodovlasnike, koji su pomorcima, kada su tražeći povišicu plate napominjali brojnu obitelj, vikali: Zašto imate djecu? Ako državi treba djece neka vam ih ona hrani, a ne mi...«

Teške riječi tužnog stanja uzbudile su javnost. A ipak, nikada kasnije njihovom piscu nije bilo odgovoreno, niti je donesen ispravak. Samo se redakcija ogradila navodom da je članak uvrstila zato jer je on došao iz pomorskih krugova koji su prvi pozvani da bistrine pomorski problem...«

...» Prolaze dani, a štrajk traje, — priča i postariji pomorac koga su godine otrgle od mora i rive i pritisle uz kancelarijski stol, a kome je u siječanju i sada neizbrisivo uertan slučaj sa broda »Frankopan«, koji se desio upravo u te dane.

»Frankopan« nije bio ni brodić ni brodina, ali je ipak u obilaženju otočnih luka bio jako revnosan. Briga »makinjiste« Štiglića i sigurna ruka kapetana Ilije Šojića uz primjeren rad posade, osigurale su »Frankopanu« dužno poštovanje među olupinama svojih boja i starosti koje su se tih godina vukle morskim prostranstvima.

Štrajk je zatekao »Frankopana« na putu prema matičnoj luci. Preskakivao je valove i žurio na stari vez uz grušku rivu, gdje bi se privezan debelim »cimama« odmarao od pređenog puta za sutrašnje putovanje.

A kad je ovog puta osvanuo sutrašnji dan, brodić je i dalje stajao nepomičan. Svi su bili na svojim mjestima, ali o »partenci« broda nije bilo ni govora.

— Zašto brod ne polazi, kapetane? — dovikne kapetanu s rive policijski agent.

— A oli vi, mladiću, neznate da je štrajk? — odgovara mu kapetan Ilija.

Žandari su ubrzo došli i kapetan Ilija i makinjista Štiglić sprovedeni su u komesarijat.

— Pustite poštene ljude, — vikali su žandarima usput prolaznici što su se zaticali na gruškoj rivi... »Povećajte im platu, poboljšajte im uslove života, a ne odmah u zatvor,« — dovikivali su im radnici...

Kapetan i makinjista s »Frankopana« ponovili su komesaru dobro poznatu priču koju je ovaj u danima štrajka svakodnevno slušao po nekoliko puta na dan. Sat i po trajala je kapetanova priča, a onda su ponovno dopraćeni na brod. Ali »Frankopan« ipak nije isplovio.

Pun je bio Gruž slika kako žandari dovode ili odvode, i agenata koji su stalno šetali ispred brodova napinjući uši na svaki razgovor. I prizora kako se dovode »kolovođe« na željezničku stanicu da se »šupiraju« iz Gruža.

A ipak, pomorci nijesu plovili. Na komandnim mostovima putničkih brodova stajali su oficiri Ratne mornarice.

Dovadani su i štrajkbreheri iz unutrašnjosti zemlje. Sve je to bilo poduzeto da se slomije pravedan zahtjev pomoraca izražen kroz štrajk.

Armaturi su od svojih zaloga ja i mrvice teško odvajali za one koji su se hrvali s elementom mora i stihijom ciklona na olupinama koje su nosile imena skorojevića.

Režim je slavio — Pirovu pobjedu. Poslije tridesetičetiri dana štrajka, koliko je on trajao u Dubrovniku.

Jer, pobjeda je u stvari bila na strani štrajkaša. »Pomorci, — pisalo je u »Glasu pomoraca«, — naša borba nije napuštena, naša borba nije prekinuta, ona je samo momentalno odložena dok se popune i ojačaju naši redovi.

Plove brodovi ponovno u daleke luke, suču pred pramcem debelu pjenu, teče sivi život na nepreglednim plavim prostranstvima, a surova zbilja oskudnog i svačim ugroženog života, koji je od pomorca stvarao tvrdog i uprošćenog čovjeka, kao da je ipak nešto podnošljivija. I to ne zbog mrvica sa armaturovog stola, što su se ogledale u poboljšanim uslovima smještaja, hrane i plate, čime su i nehtijući priznali da je protekli štrajk predstavljao uspjeh jednog neuspjeha, već u tome što se počelo radati povjerenje u ljude koji su preuzeli na sebe da brinu i njihovu brigu: naporno i sporo, milimetarski polako, shvaćali su da je sve to zajedno i njihova stvar u kojoj ne mogu ostati po strani.

I opet teku dani, u godine se slijevaju, a uspjeh jednog neuspjeha iz godine u godinu sve se reljefnije ocrtava, snaga pomorske radničke klase nezadrživa je ko plima, a odlučnost da se u borbi ustraje jača i poput vala razbija o obalu sve što se na putu ispriječi.

Dugi put je savladivan borbom, dvadesetčetvrte: borba protiv »Orijune«, dvadesetipeta: Izbori. Dvadesetisedma: radnička lista na izborima za oblasnu skupštinu. Trideseta: na pomolu je novi štrajk pomoraca. Tridesetičetvrta: štrajkuju obalski radnici u Gružu. Četrdeset i prva: raspust Ursovih sindikata... I rat. r a t...

Po ustalasanom svjetskom prostranstvu vjetar rata uzdizao je snažne valove koji su se sklapali nad malodušnima i nosili ih u duboke hladne bezdane.

A žilave ruke pomoraca čvrsto su držale zastavu crvenu visoko nad glavom kao neugasivu baklju stremljenja i želja u hodu ka ljepšim obrisima društva na čijim su temeljima, pod vodstvom svoje Partije, i oni započeli rad jednog proljetnog dana u dalekoj 1923-oj godini. U razgoljenim prsima junački je tuklo srce našeg pomorca, zaljećući se u borbu protiv nazadnjaštva i nasilja bez obzira koji se meridijan s paralelom nad njihovim brodom ukrštavao.